

zsidótlanító osztagok által „különlegesen kezelendőnek” minősített zsidók százainak. Noha ezek a zsidók – ügyvédek, újságírók, üzletemberek – sok esetben Auschwitzban végezték, a Tanács tagjai saját kényszerű közreműködésüket viszonylagos jótéteményként racionalizálták. Azzal érveltek, hogy mivel a zsidó futárok azonnal kikézbésítik az idézéseket, az áldozatoknak marad egy kis idejük elintézni az ügyeiket, némi élelmet és ruhaneműt összekészíteni, esetleg előkészületeket tenni a szökésre. Ezzel szemben a zsidótlanító osztagok minden előzetes figyelmeztetés nélkül hurcolnák el őket.

Freudiger Fülöp, aki az ortodox zsidókat képviselte a Tanácsban, különösen tevékenyen vett részt a mentésben, a vidéki deportálások során. Nemcsak csatlakozott a cionista erőfeszítésekhez, hanem emellett, Dieter Wislicenyvel való kapcsolata révén, kimentett a debreceni, kassai, nagyvárad, nyíregyházi, pápai, soproni és székesfehérvári gettókól közel 80, többségében ortodox zsidót, rabbikat és közösségi vezetőket, közvetlenül már tervbe vett deportálásuk előtt.³¹

A nyilasuralom idején a Tanács legfáradhatatlanabb tagjai Domonkos Miksa, Stöckler Lajos és Berend Béla voltak. Az utóbbi eléggé szokatlan utakon járt, és elsősorban a budapesti gettó területén illetékes helyi nyilas parancsnokot, Sarlósi Józsefet felhasználva fejtette ki működését. Pető Ernő, Stern Samu és Wilhelm Károly, akik a puccs előtt a Tanács irányítói voltak, ekkor már bujkálni kényszerültek.

Segélyezési és mentési tevékenységét a Tanács főként szakbizottságai révén folytatta. Ezek, noha elsősorban a különböző náci követelések megvalósulásáért tartoztak felelősséggel, igyekeztek megtenni minden tőlük telhetőt a zsidók szenvedéseinek enyhítése érdekében. Az idő múlásával munkájuk fontossága egyre nőtt. A zsidók csillagos házakba költöztetésekor és a Szálasi-uralom alatt, a budapesti gettó létrehozásakor gargantuai feladattal kellett szembenézniük. A MIPI (Magyar Izraeliták Pártfogó Irodája) tisztviselői mindenekelőtt a különféle táborokba internált zsidókat segítették, és a cionista fiatalokhoz hasonlóan nekik is sikerült számos zsidót hamis papírokkal ellátni és kiszabadítani.³² A Tanács által létesített ideiglenes kórházakban az orvosok fáradhatatlan munkával mentették a betegségektől kínzott, éhező gettólakókat, a nyilasok kegyetlenkedéseinek áldozatul esett számtalan zsidó sebesült életét.³³

Miközben a Központi Zsidó Tanács működése a vidéki zsidó közösségekre nézve kérdéses vagy talán káros hatású is volt,³⁴ a budapesti zsidó közösség érdekében tett erőfeszítéseit sokkal több siker koronázta. Több tagjának azt az állítását azonban, miszerint a Tanács ténykedése (így pl. a kormányzóval való újbóli kapcsolatfelvétel) döntő szerepet játszott a deportálások leállításában, a tények nem igazolják. Kétségtelen ugyan,